

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

©2025 РОМАНОВСЬКА Ю. А.

УДК 364.4:336.76(477)
JEL: D14; I22; G53; H55; O17

Романовська Ю. А. Фінансова грамотність як чинник розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні

Робота присвячена дослідженню впливу рівня фінансової грамотності громадян країни на розвиток недержавних пенсійних фондів. Аналізуючи та систематизуючи наукові праці українських і закордонних фахівців, було обґрунтовано трирівневу структуру фінансової грамотності: когнітивний, поведінковий і мотиваційно-емоційний компоненти. Висвітлено, що фінансова грамотність у контексті пенсійного захисту населення зумовлює здатність громадян проявляти фінансову поведінку у формуванні пенсійного капіталу та участі в недержавному пенсійному забезпеченні. У дослідженні, з метою оцінки динаміки кількості недержавних пенсійних фондів та їх адміністраторів, а також розкриття змін основних показників діяльності НПФ, було застосовано системний і синергетичний підходи. Методичний інструментарій дослідження охоплює методи аналізу та синтезу, балансовий, графічний, індукції та дедукції, монографічний, порівняльний, статистичний, табличний і контент-аналіз. У роботі висвітлено зв'язок між рівнем фінансової грамотності та поведінкою щодо пенсійних заощаджень, який доводить, що вищий рівень фінансової обізнаності сприяє більшій готовності до участі в системі недержавного пенсійного забезпечення, зростанню довгострокових заощаджень і свідомішому підходу до планування фінансового майбутнього. Визначено вплив компонентів фінансової грамотності на готовність до участі в недержавному пенсійному забезпеченні, а саме: когнітивний компонент формує базу знань про механізми пенсійного накопичення; поведінковий – сприяє формуванню навичок планування та управління фінансами; мотиваційно-емоційний – визначає рівень зацікавленості, довіри та готовності до довгострокових інвестицій у власне пенсійне майбутнє. Перспективи подальших досліджень полягають у детальному аналізі взаємозв'язку між окремими компонентами фінансової грамотності та реальними моделями поведінки громадян щодо пенсійних накопичень, зокрема з урахуванням вікових, освітніх, соціальних і регіональних відмінностей. Також доцільним є вивчення впливу цифрових фінансових сервісів та інформаційної доступності на готовність населення долучатися до системи недержавного пенсійного забезпечення, а також апробація освітніх і комунікаційних інструментів підвищення фінансової культури в довгостроковому горизонті.

Ключові слова: недержавний пенсійний фонд, фінансова грамотність, громадяни, пенсійне страхування, пенсійний капітал.

Рис.: 1. Табл.: 3. Бібл.: 15.

Романовська Юлія Анатоліївна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету (вул. Соборна, 87, Вінниця, 21050, Україна)

E-mail: bogdana32rom@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1099-0787>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/M-4237-2016>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57210846078>

UDC 364.4:336.76(477)
JEL: D14; I22; G53; H55; O17

Romanovska Yu. A. Financial Literacy as a Factor in the Development of Non-Governmental Pension Provision in Ukraine

The article is dedicated to examining the impact of citizens' financial literacy levels on the development of non-governmental pension funds. By analyzing and systematizing the works of Ukrainian and international experts, a three-level structure of financial literacy was substantiated: cognitive, behavioral, and motivational-emotional components. It is highlighted that financial literacy in the context of pension protection determines citizens' ability to demonstrate financial behavior in forming pension capital and participating in non-governmental pension provision. In the study, to assess the dynamics of the number of non-governmental pension funds and their administrators, as well as to reveal changes in the main performance indicators of NGPP, systemic and synergetic approaches were applied. The methodological instruments of the study include methods of analysis and synthesis, balance, graphical, induction and deduction, monographic, comparative, statistical, tabular, and content analysis. The study highlights the link between the level of financial literacy and behavior regarding pension savings, showing that a higher level of financial awareness promotes greater willingness to participate in the private pension system, increased long-term savings, and a more deliberate approach to planning one's financial future. The influence of the components of financial literacy on readiness to participate in private pension provision has been identified, namely: the cognitive component forms the knowledge base about pension accumulation mechanisms; the behavioral component helps develop skills for planning and managing finances; the motivational-emotional component determines the level of interest, trust, and readiness for long-term investment in one's own pension future. Prospects for further research involve a detailed analysis of the interrelation between the individual components of financial literacy and the actual behavior patterns of citizens regarding pension savings, particularly considering age, educational, social, and regional differences. It is also advisable to study the impact of digital financial services and information accessibility on the population's willingness to engage with the non-governmental pension system, as well as to test educational and communication tools aimed at enhancing financial literacy in the long term.

Keywords: non-governmental pension fund, financial literacy, citizens, pension insurance, pension capital.

Fig.: 1. Tabl.: 3. Bibl.: 15.

Romanovska Yuliia A. – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Vinnytsia Trade and Economic Institute of the State Trade and Economic University (87 Soborna Str., Vinnytsia, 21050, Ukraine)

E-mail: bogdana32rom@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1099-0787>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/M-4237-2016>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57210846078>

Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування виступає базовим елементом системи соціального захисту, спрямованим на забезпечення належного рівня життя осіб похилого віку. Проте солідарна пенсійна система України нині перебуває у стані глибокої трансформації, що зумовлено комплексом викликів: демографічним старінням населення, зростанням навантаження на працююче населення, економічною нестабільністю та наслідками повномасштабної війни. Функціонування солідарної моделі залежить від балансу між кількістю платників і пенсіонерів, а отже – є вразливим до демографічних та економічних коливань. Крім того, недосконале нормативно-правове регулювання, низький рівень довіри та неефективне адміністрування обмежують можливості держави щодо гарантування достойного пенсійного забезпечення.

На тлі старіння населення та скорочення кількості працездатних осіб зростає навантаження на пенсійну систему, що ставить під загрозу її довгострокову фінансову стійкість. Особливо гостро постає проблема низького рівня пенсійних виплат, які часто не покривають базових потреб літніх людей, зокрема витрат на медичне обслуговування. У цих умовах постає необхідність розвитку альтернативних підходів пенсійного забезпечення. Одним із таких інструментів виступає недержавне пенсійне забезпечення, яке має потенціал доповнити державну систему та забезпечити громадянам більш гідний рівень життя у старості. Проте в Україні цей сектор досі перебуває на початковому етапі розвитку: рівень охоплення населення недержавними пенсійними фондами (НПФ) залишається низьким, довіра до них обмежена, а ефективність і прозорість управління викликають суспільні запитання. Це потребує додаткових досліджень, спрямованих на виявлення чинників, які можуть активізувати участь населення в недержавному пенсійному страхуванні. Зокрема, важливим фактором виступає рівень фінансової грамотності, який безпосередньо впливає на здатність громадян ухвалювати обґрунтовані рішення щодо довгострокового накопичення. Таким чином, аналіз фінансової обізнаності як чинника розвитку НПФ набуває особливої актуальності в сучасних умовах.

Підвищення рівня фінансової грамотності населення є ключовим чинником, що здатен суттєво стимулювати розвиток недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Обізнані громадяни краще розуміють принципи функціонування пенсійної системи, переваги довгострокового накопичення, інструменти диверсифікації ризиків та важливість власної участі у формуванні майбутнього пенсійного доходу. Саме достатній рівень фінансової освіченості формує відповідальне фінансове плануван-

ня, зокрема – готовність робити регулярні внески до недержавних пенсійних фондів. Водночас, недостатній рівень фінансової грамотності призводить до пасивності населення, недовіри до НПФ і низького рівня охоплення недержавною пенсійною системою, що в перспективі загрожує зростанням соціальної вразливості осіб літнього віку.

Вагомий внесок у дослідження напрямів підвищення фінансової та цифрової грамотності, імплементації закордонного досвіду розвитку фінансової інклюзії зробили такі вчені, як Лавренюк В. В., Лавренюк А. В., Птащенко Л. О., Колінчук Д. В., Ушенко Н. В., Метелиця В. М., Литовченко І. В., Єрмолаєва М. В., Клопов І. О., Шарманська В. М. та інші [1–3]. Аналіз функціонування та проблематики недержавного пенсійного страхування дослідили такі фахівці – Майстер А. В., Кулагіна І. І., Димніч О. В., Стецюк Т. І., Гаманков Д. В., Пархета А. В. та інші [4; 5]. Проте дослідженню зв'язку між підвищенням фінансової грамотності та недержавним пенсійним захистом у науковій літературі приділяється недостатня увага.

Метою статті є дослідження впливу фінансової грамотності на розвиток недержавного пенсійного забезпечення в Україні, визначення основних бар'єрів участі населення в НПФ та обґрунтування напрямків підвищення фінансової обізнаності з метою посилення ролі накопичувального пенсійного компонента.

У сучасних умовах соціально-економічної нестабільності фінансова грамотність населення стає однією з ключових передумов забезпечення фінансової безпеки особи. Її роль значно зростає в контексті реформування пенсійної системи України, зокрема – розвитку недержавного пенсійного забезпечення. У цьому контексті фінансова обізнаність громадян безпосередньо впливає на їхню пенсійну поведінку, готовність до довгострокового планування та участі в накопичувальних системах.

Наведені в науковій літературі підходи до трактування фінансової грамотності свідчать про її багатовимірний характер. Визначення Всесвітнього банку акцентує увагу на спроможності особи приймати обґрунтовані фінансові рішення як у коротко-, так і в довгостроковій перспективі. Українські науковці, зокрема Т. Кізима, Т. Смовженко, О. Чубка, М. Ливдар, І. Новаківська та інші [6–9], доповнюють це поняття світоглядними аспектами, економічною компетентністю, знанням фінансових продуктів і вмінням приймати рішення на практиці. Деякі автори підкреслюють, що фінансова грамотність впливає не лише на особистий добробут, але й на соціальну стабільність суспільства.

Загалом, у сучасному розумінні фінансова грамотність виходить за межі простого знання термінів – вона охоплює поведінкові установки, практичні навички, емоційну зрілість, а також усвідомлену відповідальність за власне фінансове майбутнє. Тобто, фінансова грамотність – це сукупність знань, практичних навичок, мотиваційних установок і світоглядних позицій, що дозволяють особі ефективно керувати власними фінансами, приймати обґрунтовані коротко- і довгострокові фінансові рішення, адаптуватися до змін зовнішнього середовища та забезпечувати стабільність власного добробуту та фінансову безпеку в суспільстві. Вона враховує здатність планувати бюджет, розуміти суть банківських, інвестиційних і страхових продуктів, оцінювати ризики, а також усвідомлено приймати рішення щодо заощадження, інвестування та кредитування.

Фінансова грамотність – багатовимірне явище, яке суттєво впливає на фінансову поведінку та добробут [10]. Крім того, OECD/INFE 2020 відзначає, що компетенції фінансової грамотності включають знання, поведінку та установки, які в сукупності сприяють ухваленню обґрунтованих рішень і фінансовому благополуччю особистості та суспільства [11].

Також важливо зазначити, що ефективні програми фінансової освіти повинні охоплювати не лише передачу знань, але й психоемоційні інтервенції, моделювання ситуацій, вирішення когнітивного дисонансу – саме те, що сприяє реальним змінам у поведінці споживачів фінансових послуг. Аналіз наукової літератури підтверджує трирівневу структуру фінансової грамотності:

1. *Когнітивний компонент* – включає знання про фінансові продукти, інфляцію, складні проценти та інші ключові поняття. Дослідження показали, що когнітивні здібності корелюють із рівнем фінансової грамотності: особи з вищими розумовими здібностями мають краще розуміння фінансів і приймають більш обґрунтовані рішення.
2. *Поведінковий компонент* – стосується практичних навичок: бюджетування, регулярне заощадження, управління боргом, контроль витрат і вибір фінансових інструментів. Поведінкові інтервенції, запропоновані OECD, спрямовані на зміну поведінки через симуляції, дезифузацію упереджень та практичні вправи.
3. *Мотиваційно-емоційний компонент* – охоплює ставлення до відповідального фінансового планування, впевненість у своїх рішеннях і готовність до стратегічного мислення. Психологічні аспекти (мотивація, уперед-

ження, емоційні бар'єри) значно впливають на фінансову поведінку, що визнається як у моделі теорії поведінки, так і у прикладних дослідженнях.

Таким чином, *фінансова грамотність* – це когнітивний компонент (базові знання про фінанси), *поведінковий компонент* (навички управління грошима та впровадження цих знань у практику) та *мотиваційно-емоційний компонент* (внутрішнє ставлення до відповідального фінансового планування, готовність до довгострокових рішень).

Фінансова грамотність в контексті пенсійного захисту населення – це багатокомпонентна структура, що зумовлює здатність громадян проявляти фінансову поведінку у формі регулярних внесків, планування пенсійного капіталу та участі в недержавному пенсійному забезпеченні, що є критично важливим у ситуації демографічних змін та економічних викликів. Тільки коли знання поєднуються з діями та мотивацією, формується стійке фінансове рішення – зокрема вибір НПФ як інструменту довгострокового забезпечення.

Недержавне пенсійне забезпечення – це додатковий, добровільний рівень пенсійної системи, що базується на принципах накопичення, інвестування та особистої участі громадян. Воно є важливим інструментом диверсифікації джерел доходів у старшому віці, дозволяє зменшити навантаження на державну солідарну систему та забезпечити більшу гнучкість у пенсійному плануванні. У країнах із розвинутою економікою НПЗ служить не лише джерелом стабільності для пенсіонерів, а й додатковим ресурсом для національних інвестицій, через акумуляцію довгострокового капіталу. В Україні ж потенціал НПЗ залишається недо використаним через низьку фінансову грамотність, обмежену довіру до фінансових установ і слабку інформаційну підтримку.

Станом на 31 березня 2025 р. у Реєстрі недержавних пенсійних фондів було зареєстровано 57 НПФ та 17 їхніх адміністраторів, інформація про яких також міститься в Реєстрі професійних учасників ринків капіталу та організованих товарних ринків (рис. 1).

У 2020–2025 рр. на ринку недержавного пенсійного забезпечення України спостерігається тенденція до поступової консолідації. Зменшення кількості НПФ з 63 до 57 одиниць та скорочення кількості адміністраторів з 20 до 17 свідчить про вихід з ринку малоефективних чи неактивних гравців, а також процеси оптимізації та посилення регуляторного контролю. Незначне зростання кількості фондів у 2024 р. може бути ситуативним і не змінює загальної тенденції до скорочення.

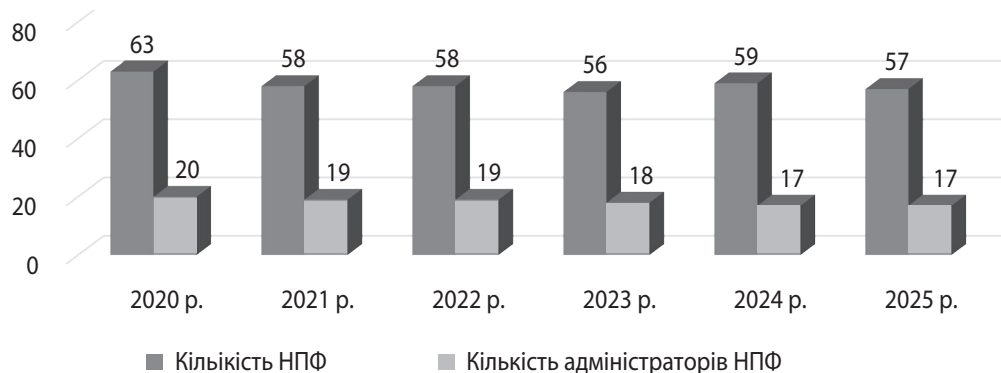

Рис. 1. Динаміка кількості НПФ та адміністраторів НПФ

Джерело: сформовано автором за даними [12; 13].

Таке скорочення є логічним у контексті світових тенденцій, адже кількість недержавних пенсійних фондів в Україні залишається відносно великою, особливо з урахуванням обмеженого рівня участі населення в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Очікується, що процеси укрупнення та злиття НПФ продовжаться, що сприятиме підвищенню якості адміністрування, прозорості діяльності та довіри вкладників.

Важливим у дослідженні функціонування системи недержавного пенсійного захисту є оцінювання динаміки зміни загальної кількості учасників і визначення частки застрахованих в НПФ пенсіонерів (табл. 1).

Протягом досліджуваного періоду кількість пенсіонерів, які отримують виплати з недержавних пенсійних фондів, демонструє стійке скорочення: з 11335 тис. осіб у 2020 р. до 10343,6 тис. осіб станом на 1 квітня 2025 р. Це свідчить або про завершення періоду виплат для частини учасників, або про недостатню популярність чи доступність таких виплат серед населення.

Водночас загальна кількість учасників НПФ залишається практично стабільною, коливаючись у межах 883–887,9 тис. осіб, що обґрунтовується низькою динамікою залучення нових вкладників

при незначному відтоку наявних учасників, що, ймовірно, пов'язано з низьким рівнем довіри або фінансової обізнаності населення щодо НПЗ. Інформативним є також коефіцієнт співвідношення вкладників до пенсіонерів, який демонструє помірне, але стабільне зростання – з 7,79% у 2020 р. до 8,6% станом на 01.04.2025 р., тобто спостерігається повільне, але позитивне зміщення в бік накопичувальної моделі пенсійного захисту, коли частка активних вкладників зростає.

Отримані дані свідчать про вкрай повільну еволюцію системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Незначне скорочення пенсіонерів на фоні стабільної кількості учасників та поступове зростання коефіцієнта вкладників до пенсіонерів вказують на структурну інерційність ринку НПФ. Для покращення ситуації необхідне посилення мотиваційних і просвітницьких заходів, розвиток державного стимулювання участі у НПФ, а також підвищення фінансової грамотності населення.

Аналіз динаміки основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів дає змогу оцінити масштаби та ефективність функціонування системи НПЗ в Україні. Водночас важливо дослідити, які чинники впливають на активність населен-

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Основні показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	01.04.2025 р.
Кількість пенсіонерів, тис. осіб	11335,0	11131,0	10841,1	10687,9	10516,5	10343,6
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	883,0	890,7	887,8	886,3	886,9	887,8
Відношення вкладників до пенсіонерів, %	7,79	8,0	8,2	8,3	8,4	8,6

Джерело: сформовано автором за даними [14; 15].

Зв'язок між рівнем фінансової грамотності та поведінкою щодо пенсійних заощаджень

Рівень фінансової грамотності	Основні характеристики	Типова пенсійна поведінка	Участь у НПЗ
Низький	Обмежене уявлення про пенсійну систему, недовіра до фінансових установ	Покладання виключно на державну пенсію	Вкрай низька або відсутня
Середній	Базове розуміння заощаджень, знайомство з НПФ, розгляд альтернатив	Часткове інвестування, нестабільні внески	Середня активність
Високий	Розуміння інфляції, інвестицій, податкових переваг, ризиків	Регулярні внески, довгострокове планування	Активна участь, диверсифікація

Джерело: сформовано автором.

ня у формуванні пенсійних накопичень – зокрема, рівень фінансової грамотності, що безпосередньо визначає пенсійну поведінку громадян (табл. 2).

Між рівнем фінансової грамотності та участю в системі НПЗ існує прямий взаємозв'язок. Люди, які володіють базовими знаннями про накопичувальні пенсійні системи, принципи довгострокового інвестування та диверсифікації, частіше виявляють ініціативу у формуванні власного пенсійного капіталу. Натомість низький рівень обізнаності знижує мотивацію до заощадження та формує залежність від державної пенсії, яка в умовах демографічної кризи та економічної нестабільності не гарантує гідного рівня життя. Таким чином, розвиток недержавного пенсійного забезпечення неможливий без системного підвищення фінансової грамотності населення, зокрема шляхом інтеграції відповідної освіти в навчальні програми, проведення інформаційних кампаній та створення прозорої системи комунікації між НПФ і майбутніми вкладниками.

Фінансова грамотність – складне міждисциплінарне поняття, яке охоплює знання, навички, поведінкові установки та мотиваційну готовність особи до прийняття ефективних фінансових рішень. У контексті пенсійного забезпечення цей феномен виступає основою для формування усвідомленої, відповідальної та довгостроково орієнтованої пенсійної поведінки громадян. Зокрема, ключову роль відіграє не лише рівень поінформованості про пенсійну систему, а й здатність практично реалізовувати заощаджувальні стратегії, а також наявність внутрішньої мотивації до самозабезпечення у старшому віці.

Проаналізуємо структуру фінансової грамотності – когнітивну, поведінкову та мотиваційно-емоційну складові – в контексті їх впливу на участь у недержавному пенсійному забезпеченні. Когні-

тивний компонент охоплює знання про основи пенсійного страхування, інфляційні ризики, дохідність фінансових інструментів. Особи з високим рівнем таких знань, як правило, здатні обґрунтовано обирати накопичувальні інструменти та оцінювати їхню ефективність у довгостроковій перспективі. Поведінковий компонент, своєю чергою, пов'язаний з умінням формувати бюджет, відкладати кошти, здійснювати регулярні внески до НПФ, порівнювати пропозиції ринку. Практичне застосування фінансових навичок забезпечує стійкість інвестиційної поведінки та знижує ймовірність фінансових помилок. Водночас мотиваційно-емоційна складова визначає глибину особистої зацікавленості в пенсійному самозабезпеченні. Вона формує внутрішню готовність не покладатися виключно на державу, брати на себе відповідальність за майбутнє та долати психологічні бар'єри щодо відкладеного споживання.

Таким чином, лише наявність усіх трьох компонентів у взаємодії здатна сформувати дійсно ефективну та стабільну модель участі громадян у недержавному пенсійному забезпеченні. Це підтверджує важливість міждисциплінарного підходу до підвищення фінансової грамотності населення, що має включати не лише інформаційно-просвітницьку діяльність, але й розвиток практичних навичок, формування культури фінансової відповідальності та довгострокового мислення.

ВИСНОВКИ

Фінансова грамотність виступає критично важливим фактором, що впливає на здатність громадян здійснювати усвідомлений вибір щодо свого пенсійного майбутнього. Своєю чергою, ефективне функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення є складовою фінансової стабільності держави в умовах демографічного старіння та обмежених ресурсів солідарної моделі.

Таблиця 3

Вплив компонентів фінансової грамотності на готовність до участі в недержавному пенсійному забезпеченні

Компонент фінансової грамотності	Конкретні прояви	Очікуваний ефект на пенсійну поведінку
Когнітивний (знаннявий)	Знання про НПЗ, інфляцію, інвестиційні ризики	Усвідомлення переваг довгострокових накопичень, раціональне ставлення до ризику
Поведінковий (практичні навички)	Планування бюджету, регулярне заощадження, вибір фінансових інструментів	Систематичні внески до НПФ, контроль за портфелем, уникнення імпульсивних рішень
Мотиваційно-емоційний	Віра в майбутнє, схильність до відповідального планування, фінансова впевненість	Схильність до довгострокових зобов'язань, готовність брати участь у добровільному НПЗ

Джерело: сформовано автором.

Формування відповідальної пенсійної поведінки можливе лише за умови підвищення рівня фінансової культури населення та підтримки довіри до фінансових інституцій. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Лавренюк В. В., Лавренюк А. В. Підвищення фінансової грамотності населення: зарубіжний досвід. *Бізнес Інформ*. 2022. № 1. С. 59–67. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-59-67>
- Птащенко Л. О., Колінчук Д. В. Актуалітети підвищення рівня фінансової грамотності українців у період розвитку фінтеху. *Економіка і регіон*. 2021. № 4. С. 92–99. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2021.4\(83\).2532](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.4(83).2532)
- Ushenko N., Metelytsia V., Lytovchenko I. et al. Development of Digital Infrastructure and Blockchain in Ukraine. *Науковий Вісник Національного гірничого університету*. 2023. № 6. С. 162–168. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2023-6/162>
- Майстер А. В., Кулагіна І. І. Недержавні пенсійні фонди: сучасний стан і перспективи розвитку в Україні. *Бізнес Інформ*. 2023. № 12. С. 324–330. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-12-324-330>
- Димніч О. В., Стецюк Т. І., Гаманков Д. В., Пархета Л. В. Участь громадян у діяльності недержавних пенсійних фондів: проблеми і мотивація. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 1. С. 515–521. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v1i36.228116>
- Кізима Т. О. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. *Вісник THEU*. 2012. № 2. С. 64–71. URL: <https://visnyk.wunu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/420/432>
- Смовженко Т. С. Фінансова грамотність як чинник формування суспільної довіри до інститутів фінансового ринку. *Творення простору суспільної довіри в Україні XXI століття* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 17–19 лютого 2016 р.). Київ : ДВНЗ «УБС», 2016. С. 376–387.
- Чубка О. М., Ливдар М. В., Новаківська І. Й. Деякі аспекти фінансової грамотності населення. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 2. С. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/65-10>
- Романовська Ю. А., Урбанович В. А. Фінансова грамотність населення в Україні. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 2(2). С. 99–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_2%282%29_21
- Lusardi A., Mitchell O. S. The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*. 2014. Vol. 52. No. 1. P. 5–44. DOI: <https://dx.doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- OECD/INFE 2020. International Survey of Adult Financial Literacy. Paris : OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/145f5607-en>
- Реєстр недержавних пенсійних фондів. *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку*. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/reiestr-nederzhavnykh-pensiinykh-fondiv/>
- Реєстр професійних учасників ринків капіталу та організованих товарних ринків. *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку*. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/reiestr-profesiinykh-uchasnykiv-rynkiv-kapitalu-ta-orhanizovanykh-tovarnykh-rynkiv/>
- Пенсійний фонд України. URL: <https://portal.pfu.gov.ua/>
- Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення. *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку*. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/08/npf_2_kv-2025.pdf

REFERENCES

Chubka, O. M., Lyvdar, M. V., and Novakivska, I. I. "Deiaki aspekty finansovoi hramotnosti naseleennia" [Some

- Aspects of Financial Literacy of the Population]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Seriia «Ekonomichni nauky»*, no. 2 (2022): 89-94.
DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/65-10>
- Dymnich, O. V. et al. "Uchast hromadian u diialnosti nederzhavnykh pensiinykh fondiv: problemy i motyvatsiia" [Participation of the Population in Private Pension Funds: Problems and Motivation]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, no. 1 (2021): 515-521.
DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i36.228116>
- Kizyma, T. O. "Finansova hramotnist naselennia: zarubizhnyi dosvid i vitchyzniani realii" [Financial Literacy of the Population: Foreign Experience and Domestic Realities]. *Visnyk TNEU*. 2012. <https://visnyk.wunu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/420/432>
- Lavreniuk, V. V., and Lavreniuk, A. V. "Pidvyshchennia finansovoi hramotnosti naselennia: zarubizhnyi dosvid" [Improving the Financial Literacy of the Population: The Foreign Experience]. *Biznes Inform*, no. 1 (2022): 59-67.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-59-67>
- Lusardi, A., and Mitchell, O. S. "The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence". *Journal of Economic Literature*, vol. 52, no. 1 (2014): 5-44.
DOI: <https://dx.doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- Maister, A. V., and Kulahina, I. I. "Nederzhavni pensiini fondy: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku v Ukraini" [Non-State Pension Funds: The Current State and Development Prospects in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 12 (2023): 324-330.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-12-324-330>
- OECD/INFE 2020. International Survey of Adult Financial Literacy. Paris: OECD Publishing, 2020.
DOI: <https://doi.org/10.1787/145f5607-en>
- "Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnoho pensiino-ho zabezpechennia" [Results of the Development of the Non-state Pension System]. *Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku*. https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/08/npf_2_kv-2025.pdf
- Pensiinyi fond Ukrainy. <https://portal.pfu.gov.ua/>
- Ptashchenko, L. O., and Kolinchuk, D. V. "Aktualitety pidvyshchennia rivnia finansovoi hramotnosti ukrainstiv u period rozvytku fintekhu" [Current Issues of Increasing the Level of Financial Literacy of Ukrainians During the Development of Financial Technologies]. *Ekonomika i rehion*, no. 4 (2021): 92-99.
DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2021.4\(83\).2532](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.4(83).2532)
- "Reiestr nederzhavnykh pensiinykh fondiv" [Register of Non-state Pension Funds]. *Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku*. <https://www.nssmc.gov.ua/reiestr-nederzhavnykh-pensiinykh-fondiv/>
- "Reiestr profesiinykh uchasnykiv rynkiv kapitalu ta orhanizovanykh tovarnykh rynkiv" [Register of Professional Participants in Capital Markets and Organized Commodity Markets]. *Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku*. <https://www.nssmc.gov.ua/reiestr-profesiinykh-uchasnykiv-rynkiv-kapitalu-ta-orhanizovanykh-tovarnykh-rynkiv/>
- Romanovska, Yu. A., and Urbanovych, V. A. "Finansova hramotnist naselennia v Ukraini" [Financial Literacy of the Population in Ukraine]. *Ekonomichni visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*. 2017. http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_2%282%29__21
- Smovzhenko, T. S. "Finansova hramotnist yak chynnyk formuvannia suspilnoi doviry do instytutiv finansovoho rynku" [Financial Literacy as a Factor in the Formation of Public Trust in Financial Market Institutions]. *Tvorennia prostoru suspilnoi doviry v Ukraini XXI stolittia*. Kyiv: DVNZ «UBS», 2016. 376-387.
- Ushenko, N. et al. "Development of Digital Infrastructure and Blockchain in Ukraine". *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu*, no. 6 (2023): 162-168.
DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2023-6/162>